

МАЛЕНЬКІ ЖІНКИ У ВЕЛИКІЙ АРХІТЕКТУРІ

Черненко А. А.,

ас. каф. архітектури будівель і споруд,
ugolneba16@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3378-0790

Стоянова А. Д.,

ст. каф. архітектури будівель і споруд,
anna.stoyanova.2001@gmail.com*Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса*

Анотація. Історія архітектури знає чимало чоловічих імен. Це й не дивно, адже більшу частину історії провідні світові професії займали самі чоловіки, тоді як жінки не мали права на отримання спадщини та відвідування таких звичних для нас зараз місць, як театри, музкомедії та інші видовищні споруди.

Стаття несе ознайомчий характер та розкриває роль жінки в архітектурі Нового часу, розповідає про історичні повороти, які по-новому сприяли розвитку у цій сфері. Гендерний підхід вперше простежується в книзі Джейн Джейкобс «Смерть і життя великих американських міст», де вона критикує модерністських міських планувальників за культивування «чоловічого досвіду» або «чоловічого способу життя», водночас відокремлюючи життєво важливі функції міста. На відміну від повсякденних практик чоловіків, традиційний «жіночий досвід» у громадських сферах включає значну частку приватної сфери: ведення домашнього господарства, шопінгу, виховання дітей, догляду за літніми та хворими. Сьогодні ситуація у світі сприяє гендерній рівності, принаймні у виборі професій і посад.

Ключові слова: жінки, архітектура, будівництво, досягнення, дизайн, стиль, історія.

Вступ. До архітектури жінки отримали доступ набагато пізніше чоловіків, і гендерну нерівність вони відчувають й досі. Жінки повинні були виявити прихильність до своєї справи, щоб зламати безліч стереотипів на своєму шляху. На рубежі століть точилася дискусія про те, в якому одязі жінка-архітектор має працювати. Одягнути жінку в халат? Для скульптора-чоловіка це було доречно. Штани? Це скандал! У США до жінок-архітекторів було ліберальніше ставлення. Сьогодні ситуація в світі сприяє гендерній рівності, принаймні це питання вибору професій та посад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На факультеті архітектури все більше дівчат вступають до університетів у всьому світі. Однак те, як розвивалася їх кар'єра потім, викликає тривогу. Жінці складно поєднувати особисте життя і роботу архітектора, тому мало кому вдається застосувати знання, отримані в університеті, на практиці. Це також підтверджують дані Федеральної палати архітекторів (Bundesarchitektenkammer): у 2016 році частка жінок-архітекторів у сфері будівництва та позаштатних працівників становила приблизно одну п'яту. Серед містобудівників частка жінок становить лише дев'ять відсотків.

Гендерний підхід вперше простежується у книзі Джейн Джейкобс «Смерть і життя великих американських міст», де вона критикує містобудівників-модерністів за культивування «досвіду чоловіків» чи «спосіб життя чоловіків» під час роз'єднання життєво важливих функцій міста. На відміну від чоловічих щоденних практик, традиційний «жіночий досвід» у суспільних сферах включає значну частку приватної сфери: догляд за будинком, покупки, виховання дітей, турбота про літніх та хворих.

Постановка завдання. Мета дослідження – проаналізувати досвід жінок в архітектурі та дизайні, їх шлях до становлення спеціалістками своєї справи крізь роки та покоління, представити приклади сучасності.

Основний матеріал і результати. Починаючи з ХХ століття, маленькі жінки зробили великий крок у внесок світової архітектури, впевнено рухаючись вперед за новими світовими тенденціями.

Олівія Матільда «Віві» Льонн – фінський архітектор першої половини ХХ століття, перша жінка в історії Фінляндії, що відкрила власне архітектурне бюро. Її архітектурна спадщина різноманітна, значну її частину складають проекти освітніх та виховних установ.

Переважає архітектурний стиль у роботах – північний модерн, ар-нуво, північноєвропейський неокласицизм 1920-х. Найважливіші будівлі – Оперний театр Естонії в Таллінні (будівля перебудована у др. пол. 1940-х), Нова будівля Студентського союзу Гельсінкі. (рис. 1–3).

Рис. 1. Олівія Матільда «Віві» Льонн

Рис. 2. Оперний театр Естонії в Таллінні (будівля перебудована у др. пол. 1940-х)

Рис. 3. Нова будівля Студентського союзу Гельсінкі

Ейлін Грей (9 серпня 1878 – 31 жовтня 1976) – французький архітектор і дизайнер ірландського походження, піонер стилю модерн.

Ейлін у розквіті років стала успішною дизайнеркою меблів для вітальні. У 1926 році, коли в основному чоловіки-дизайнери та архітектори підтверджували свої лідируючі позиції, представляючи сучасні предмети меблів, які згодом стали впливовими іконами, Ейлін Грей подарувала нам пишне та привабливе крісло Vibendum. Цікаво, що Грей назвав його на честь хтивої чоловічої постаті: легендарного чоловіка Бібендума. А 1972 року жінка удостоїлася нагороди Королівського промислового дизайнера. (рис. 4, 5).

Рис. 4. Ейлін Грей

Рис. 5. Крісло Vibendum

Норма Меррік Скларек (15 квітня 1926 р. – 6 лютого 2012 р.) була першою афроамериканкою, яка склала іспит на отримання ліцензії, щоб офіційно стати архітектором, як у Нью-Йорку (1954 р.), так і в Каліфорнії (1962 р.). Скларек здобула найбільше визнання за проектування посольства США в Токіо у 1976 р. та станції Terminal One у міжнародному аеропорту Лос-Анджелеса у 1984 р.

Після виходу на пенсію Скларек була призначена губернатором до Ради архітекторів Каліфорнії і кілька років обіймала посаду голови Національної ради з етики AIA. Колишній президент AIA сказав про неї: «Вона була здатна на все. Вона була досконалим архітектором».

Розуміючи, що дискримінація відіграватиме важливу роль в архітектурній сфері як жінка та афроамериканка, вона залишалася рішучою та проклала шлях для майбутніх молодих жінок, щоб зробити те саме.

До найвизначніших споруд Скларек можна віднести: 1961–1966 – Fox Plaza, Сан-Франциско, Каліфорнія, 1972–1975 – Тихоокеанський центр дизайну, Лос-Анджелес, Каліфорнія, 1980 – Санта-Моніка Плейс, Санта-Моніка (рис. 6, 7).

Рис. 6. Норма Меррік Скларек

Рис. 7. Santa Monica Place

Елізабет Діллер, також відома як Ліз Діллер, є американським архітектором та партнером у Diller Scofidio + Renfro, яку вона заснувала у 1979 році. Вона також є професором архітектури у Принстонському університеті.

Можливо через те, що Елізабет – жінка переважно чоловічої професії, як вважалося раніше, або через те, що спочатку вона була концептуальним художником, вона бачить можливості там, де інші бачать проблеми. Вона може робити неможливе». Сама ж Елізабет Діллер наголосила, що завдання архітекторів – активно просувати пропозиції щодо розвитку, не ховати їх у стіл в очікуванні замовника чи компанії, а розкривати свої нові ідеї (рис. 8, 9).

Рис. 8. Елізабет Діллер

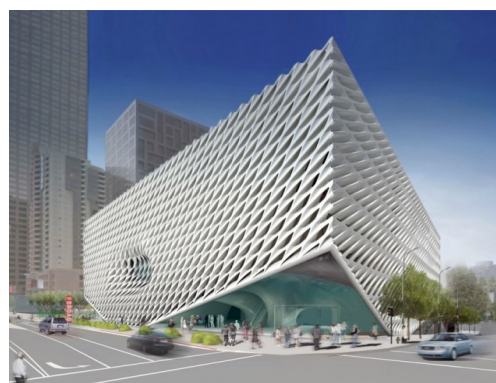

Рис. 9. Діллер Скофідіо+Ренфро, проект музею, Лос-Анджелес, 2015

Ева Іржична (нар. 3 березня 1939 р.) – британський і чеський архітектор і дизайнер, народилася в Зліні. Їй належить висловлювання: «Архітектура – це дзеркало епохи». Відома переважно завдяки інтер'єрам модних магазинів та butikів у Лондоні та Нью-Йорку. Має свою студію-майстерню у Лондоні (Eva Jiricna Architects Limited) та Празі (AI Design Praha). З 1996 року — професор. З 2007 року була головою міжнародної комісії у конкурсі за Національну бібліотеку на Літні.

Її творчість характеризується поєднанням архітектури та інженерної справи із застосуванням скляних та сталевих конструкцій. Створений їй стиль є комбінацією модерністських напрямів Східної Європи та Хай-тек Західного світу (рис. 10, 11).

Рис. 10. Ева Іржична

Рис. 11. Торговий центр

Заха Мохаммад Хадід (31 жовтня 1950, Багдад, Ірак - 31 березня 2016, Майамі, США) – ірако-британський архітектор і дизайнер арабського походження, представниця деконструктивізму. У 2004 році стала першою в історії жінкою, нагородженою Прітцкерівською премією. Дама-командор ордена Британської імперії (2012), іноземний член Американського філософського товариства (2013).

За словами самої Хадід, сплеск інтересу до її творчості почався після того, як у 1997 році було збудовано будинок музею Гуггенхайма в Більбао за проектом Френка Гері. Після участі у будівництві Центру сучасного мистецтва Розенталя в Цинциннаті, США, що відкрився у 2003 році, її ідеї стають по-справжньому затребуваними.

Як архітектор Хадід завжди намагалася зруйнувати загальноприйнятні канони та «розтягнути» рамки звичного простору, надавши йому потужного динамічного імпульсу. З цією ж метою – посилення внутрішнього руху та деформації – Заха Хадід, повністю відкидаючи загальноприйнятну геометрію, використовує спотворену перспективу, що виявляє гострі кути та криві лінії. До монументальних досягнень Захи у сфері архітектури можна віднести: Центр сучасного мистецтва Розенталя в Цинциннаті, Огайо, США Данія, Готель Пуерта Америка, Мадрид, Іспанія, Національний музей мистецтв ХХІ століття, Рим, Італія, Центр водних видів спорту (Лондон), Англія, Оперний театр, Гуанчжоу, Китай, Політехнічний університет в Гонконгу, Китай, Центр Гейдара Алієва, Баку, Азербайджан, Бізнес-центр «Пересвіт-Плаза», Москва, Росія, Морський вокзал, Салерно, Італія. Також Заха Хадід займалася розробкою дизайну для різних елементів інтер'єру (рис. 12, 13).

Рис. 12. Заха Мохаммад Хадід

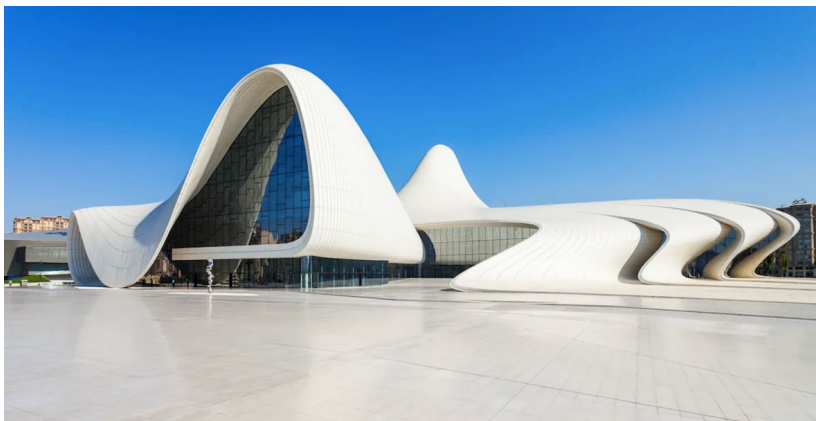

Рис. 13. Центр Гейдара Алієва, Баку, Азербайджан

Аманда Джейн Левет CBE, RA Elect (народилася 17 листопада 1955 р.) – британський архітектор, лауреат премії Стірлінга та керівник AL A. Левете приписують втілення в життя органічних та концептуальних проєктів Future Systems. Визнані однією з найінноваційних практик Великобританії, завершені роботи Future Systems включають універмаг Selfridges у Бірмінгемі та медіа-центр Lord's, який отримав премію Стерлінга Королівського інституту британських архітекторів у 1999 році. У 2014 році компанія AL_A була обрана для проєктування другого M Pavilion для Фонду Наомі Мілгром у Мельбурні, першого проєкту, спроектованого міжнародним архітектором. М-павільйон, зроблений з пелюсток зі скловолокна, що перекриваються, відкрився для публіки в жовтні 2015 року.

Музей мистецтва, архітектури та технологій (МААТ) в Лісабоні відкрився 5 жовтня 2016 завдяки роботі Домінік Гонсалес-Ферстер, присвяченій конкретному місцю. Музей вартістю 20 мільйонів євро розташований на річці Тахо на захід від центру міста і був описаний як «звивистий» та «один із найліричніших нових музеїв Європи».

Рис. 14. Аманда Джейн Левет

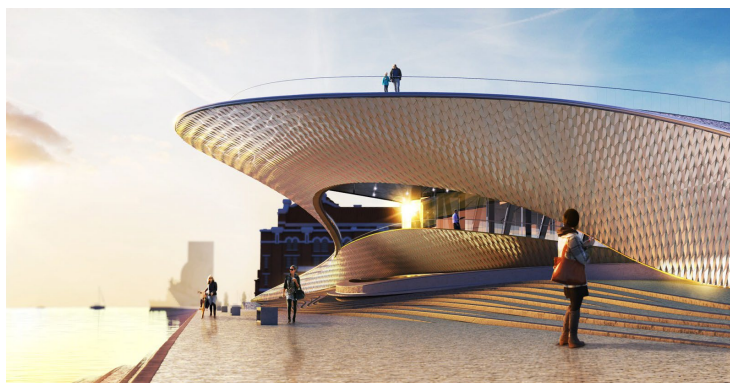

Рис. 15. Музей мистецтва, архітектури та технологій

Висновки. У ХХІ столітті жінки-архітекторки показали світові чого вони стоять і продовжують це робити довше, часом жертвуючи багатьом – сімейними турботами, особистим життям та багатьом іншим. «Жінкам-архітекторам потрібна підтримка жінок, які вже досягли успіху», – сказала якось Заха Хадід. «Сьогодні набагато більше авторитетних і шанованих жінок-архітекторів, ніж раніше. Але це зовсім не означає, що досягати успіху їм полегшало», – зазначила вона. Гендерна сегрегація сьогодні зникає з архітектури та щодо оплати праці. Існує історична спекуляція фактами та даними у цьому питанні. Міжнародними зірками в архітектурі навіть зараз здебільшого є чоловіки. Суспільство гостро потребує просвітницьких заходів, які зможуть зруйнувати стереотипи, що вкоренилися.

Література

- [1] Джекобс Д. Смерть життя великих американських міст / Пер. з англ. - М.: Нове видавництво, 2011. - 460 с. - (Бібліотека свободи).
- [2] Сабіне Ольце, Віктор Вайц. «Жінки-архітектори: чому їм не довіряють?» UPD: <https://www.dw.com/ru/zhenshhiny-w-arhitekture/a-54554699> [Дата звернення 01.08.2022]
- [3] Бібendum Ейлін Грей: сучасне, але жіночне крісло. UPD: <https://www.furniturelibrary.com/eileen-grays-bibendum-modern-feminine-chair/> [Дата звернення 02.08.2022]
- [4] Жінки-архітектори та незвичайні споруди, створені ними. UPD: <https://ais.by/article/zhenshchiny-arhitektory-i-neobychnye-sooruzheniya-sozdannye-imi> [Дата звернення 03.08.2022]
- [5] John Beardsley and Sonja Dümpelmann. Women, Modernity, and Landscape Architecture. Routledge, 2015 - 254 p.
- [6] Vishakha Batham. Women In Architecture And Design Profession. URL: https://www.academia.edu/14068027/WOMEN_IN_ARCHITECTURE_AND_DESIGN_PROFESSION [Дата звернення 03.08.2022]

References

- [1] Dzhekobs D. Smert' zhyttya velykykh amerykans'kykh mist / Per. z anhl. - M.: Nove vydavnytstvo, 2011. - 460 s. - (Biblioteka svobody).
- [2] Sabine Ol'tse, Viktor Vayts. «Zhinky-arkhitektory: chomu yim ne doviryayut'?» UPD: <https://www.dw.com/ru/zhenshhiny-w-arhitekture/a-54554699> [Data zvernennya 01.08.2022]
- [3] Bibendum Eylin Hrey: suchasne, ale zhinochne krislo. UPD: <https://www.furniturelibrary.com/eileen-grays-bibendum-modern-feminine-chair/> [Data zvernennya 02.08.2022]
- [4] Zhinky-arkhitektory ta nezvychni sporudy, stvoreni nymy. UPD: <https://ais.by/article/zhenshchiny-arhitektory-i-neobychnye-sooruzheniya-sozdannye-imi> [Data zvernennya 03.08.2022]
- [5] John Beardsley and Sonja Dümpelmann. Women, Modernity, and Landscape Architecture. Routledge, 2015 - 254 p.
- [6] Vishakha Batham. Women In Architecture And Design Profession. URL: https://www.academia.edu/14068027/WOMEN_IN_ARCHITECTURE_AND_DESIGN_PROFESSION [Data zvernennya 03.08.2022]

LITTLE WOMEN IN BIG ARCHITECTURE

Chernenko A. A.,

Assistant, Department of Architecture of Buildings and Structures,
ugolneba16@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3378-0790

Stoianova A. D.,

Student, Department of Architecture of Buildings and Structures,
anna.stoianova.2001@gmail.com

*Institute of Architecture and Art,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa*

Abstract. The history of architecture knows a lot of man's names. It's not surprising, even though most of the history of worldly professions was occupied by the people themselves, but women didn't have the right to take away the space and introduce such contagious places for us, like theaters, musical comedy and other kinds of controversy. The article bears the knowledge of the nature and reveals the role of women in the architecture of the New World, tells about historical turns that re-develop the development in this sphere. A gendered approach is first traced to Jane Jacobs' book *The Death and Life of Great American Cities*, where she criticizes modernist urban planners for cultivating «male experience» or «male ways of life» while disassociating vital functions of the city. In contrast to men's daily practices, the traditional «women's experience» in public spheres includes a significant share of the private sphere: housekeeping, shopping, raising children, caring for the elderly and the sick. Today, the situation in the world favors gender equality, at least when it comes to choosing professions and positions. At the Faculty of Architecture, more girls are entering universities all over the world. However, the way their career develops afterwards is alarming. It is difficult for a woman to combine her personal life and work as an architect, so few manage to apply the knowledge gained at the university in practice. This is also confirmed by the figures of the Federal Chamber of Architects (Bundesarchitektenkammer): in 2016, the share of female architects in the field of construction and freelance employees was approximately one fifth. Among city planners, the share of women is only nine percent. Since the 20th century, small women have taken a big step in the contribution of world architecture, confidently moving forward according to new world trends.

Keywords: women, architecture, building, achievement, design, style, history.